

Mondhatnám, hogy amit ezzel a csillogó kaleidoszkóppal szembeállíthatnánk, az nem lenne más, mint valamivel több naivitás és – szégyellem leírni – egy kicsit több őszinteség is talán, egy egész kevés jó értelemben vett elfogultság. Az a monolit egység, az érzékek és gondolatok ama tömör integritása, amivel utoljára talán Cézanne látta a világot. De jobb is, ha nem hozok szóba ilyesmit, mert csak a nosztalgia hangját ébreszteném vele, a tudománytalan sóhajtozást.

Riegl az ilyen kérdéseket azzal intézte el, hogy miután megállapította, melyik kornak milyen művészet dukál, a „miért”-re úgy válaszolt, hogy visszavezette a kérdést a „*Kunstwollen*” fogalmára. Egy-egy korszak tudja, milyen művészetre van szüksége, és aztán meg is csinálja magának. A miénk is tudta. „*Egész szellemi műveltségünk*” akarta így – hogy Hegel fogalmazásmódját idézzem.

Egy korábbi dolgozatomban (A KORSZAK MINT MŰALKOTÁS. Köln–Budapest, 1981/88) már jeleztem, hogy nem elégedhetünk meg Riegl kissé ködös utalásaival. Mert ha már köd, hát legyen nagy. A modern kor embere ugyanis már nem elégszik meg azzal, hogy csak művészetet alkosson a saját képére és hasonlatosságára, hanem legszívesebben rögtön egész korszakokat teremtene magának. Természetesen művészi korszakokat is. A huszadik század izmusai úgy léptek föl, mintha külön-külön is felélnének egy reneszánszal. Ez volna az „*Epochenwollen*” tanítása.

Látjuk azonban, hogy a magunk képére teremtett korszak szép utópiája helyett csak a korszakok sokfélcsgéne és egyidejű szerepeltetésének a rutinjához értkeztünk el. A művészetnek kuss a neve, ha föllép a kultúra színpadára a mindennapok morálja. Ez a morál pedig úgy hozta magával, hogy csak begyűjteni tudjuk a korszakokat, és az életformák Bábele az, amit aztán felépítünk belőlük. Ennek a Bábelnek a díszítése foglal el minket jelenleg, vagyis az életformák sokdimenziójú terének a továbbszövése, a szálak szórakoztatóbb mintájú bonyolítása.

Kahnweiler tévedett: a publikum nem fut a jó művészet után. Győzött a közönség és vele a konform, a vasárnap.

Takács Zsuzsa

ÖT VERS

Anyámnak

Életfa

Végül is nem láttad a megjelent verseket.
Jöttem-mentem, titkos küldetésben
utazó, sorra megírtam őket,

és most ünnepeltem magamat. Nem jársz
a városban többé, nem tudod, hány helyen
égnek érted a csaknem halotti gyertyák.

Meggyújtottam őket, túlélésre játszó
fehér galléros deviáns. Hideg
élősködők, zord fűrtökben csüngünk egy fa

nedvedző oldalán (mely apánk és anyánk).
Ha kivörösödött szememet lehunyom,
látom a tátongó sebet a fán.

Eszerint él

Ha kivörösödött szememet lehunyom,
ezt a kísértetképet látom
(szégyenemben nyilván), vagy egy másikat:

egy ütlegelt és beroskadt lovat,
melyet nem láttam negyven éve, és most
szakadatlan mégis felmerül. Emlékszel?

A rángó bőrhöz szögezte szememet
a látvány. Az elmozdíthatatlan kocsi előtt
tántorgott a szájalmas gebe,

és ütötték, alig tudtál onnan hazavinni.
Eszerint még él, hiszen újra látom,
és kínozása folyik még tovább.

Szeretnék vidámabb jeleneteket

Szeretnék vidámabb jeleneteket idézni,
de nem jut eszembe egy sem. Képtelenség,
hogy kudarc lett volna az életed,

mint ez az utolsó két-három év.
Akármit csinálunk, most már csak várunk.
Várnak az elakadt villamosok.

A szimatoló, tompa őskori állatok,
vár a megforgatásra kész, szívemre
irányított kés (sietek hozzád).

Valami muskátliillat egy ablakon
beáradt egyszer, egy nyaraláskor.
Ugye tudsz a mentségemre idézni valamit?

Igen, a hasonlat nyilvánvaló

Igen, a hasonlat nyilvánvaló,
az elmozdíthatatlan teher elé kötött
pára és a te helyzeted közötti azonosság.

De hogy a szemem láttára téged üssenek,
és eltakarod az arcodat, ne érje az ostor!
Úgy teszek, mint aki nem látja, amit néz.

Közben megmosom lábadat
(felitatom a patákon végigcsorgó vért),
de fél szemem a meg-megránduló ostorra les.

Lehet, hogy a verés szüneteiben elúszik egy felhő
lakótelepi börtönerkélyed felett, de bent a szoba
mélyén zihálást hallani és ostorpattogást.

Megfejtés

Ki engedi, hogy egy csontjára apadt testet
üssenek, hogy felszerszámozzák kemény
szíjakkal és egy kordé elé befogják?

Egy kocsis szénfekete arca vibrál,
a kínlódó paták közúzálékkal és forró
kátránnyal a bőrét teleszórták.

Káromkodására kihegyesedik az én fülem is.
Szeretném érteni, mit üvölt, mit kíván,
szívesen teljesíteném parancsát. Lehet,

hogy azt akarja, a terhet lökjem kicsit tovább.
De nem akarom elmozdítani a rakományt.
(A koporsód elé befogva te állsz.)